

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaannpanosta ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaannpanosta. Lailla saatettaisiin voimaan sääntely, jolla käräjäoikeudessa vastaanotettu suullinen todistelu tallennettaisiin ja otettaisiin vastaan muutoksenhaussa tallenteelta. Samassa yhteydessä muutettaisiin oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:ää.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 2.5.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT.....	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
3 Tavoitteet	4
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset.....	4
4.1 Keskeiset ehdotukset	4
4.2 Pääasialliset vaikutukset	4
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot.....	4
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	4
5.1.1 Voimaantulosta säätämisen ajankohta ja voimaantulon aikataulu	4
5.1.2 Voimaantulon vaiheistaminen.....	5
5.1.3 Siirtymäsäännöstä koskevat kysymykset.....	6
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö.....	7
5.2.1 Aluksi.....	7
5.2.2 Ruotsi.....	7
5.2.3 Norja.....	7
6 Lausuntopalaute.....	8
7 Säännöskohtaiset perustelut	8
7.1 Laki suullisen todistelun suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaannpanosta	8
7.2 Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n muuttamisesta	9
8 Voimaantulo.....	9
9 Toimeenpano ja seuranta	9
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	10
LAKIEHDOTUKSET	11
suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaannpanosta	11
oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n muuttamisesta.....	12
VALITSE KOHDE.	14
RINNAKKAISTEKSTI.....	14
oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n muuttamisesta.....	14

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan riita-, rikos- ja hakemusprosesseja uudistetaan. Tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa prosesseja samalla huomioiden oikeusturva ja perusoikeudet. Keinoina on mainittu muun muassa videotallenteiden käytön lisääminen.

Eduskunnan vuoden 2022 alussa hyväksymillä laeilla (96–101/2022) oikeudenkäyntimenettelyä yleisissä tuomioistuimissa on uudistettu siten, että käräjäoikeudet tekevät jatkossa vastaanottamastaan suullisesta todistelusta kuva- ja äänitallenteen, jolta todistelu lähtökohtaisesti otetaan vastaan muutoksenhakuasian käsittelyssä hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa (HE 133/2021 vp – PeVL 43/2021 vp – LaVM 16/2021 vp). Lisäksi uudistuksella muutettiin myös joitakin oikeudenkäyntiasioiden valmistelua ja pääkäsittelyn toimittamista koskevia säännöksiä käsittelyn keskittämistavoitteen turvaamiseksi. Lakien voimaantulo jätettiin säädettäväksi erikseen lailla.

Lakimuutosta koskevan hallituksen esityksen (HE 133/2021 vp s. 90) mukaan uuteen menettelyyn siirtyminen edellyttäisi kuva- ja äänitallenteiden tekemiseen ja esittämiseen käytettävän videotallennusjärjestelmän suunnittelua ja rakentamista. Lakien voimaantulo voisi tapahtua vasta, kun videotallennusjärjestelmä on valmis käyttöönotettavaksi ja sen toimintavarmuudesta on voitu varmistua. Tavoitteeksi asetettiin, että lait tulisivat voimaan vuoden 2023 alusta.

Eduskunta on lakivaliokunnan ehdotuksesta hyväksynyt lausuman (EV 214/2021 vp s. 1), jonka mukaan eduskunta edellyttää, että ennen uudistuksen voimaantuloa tietojärjestelmien ja teknisten ratkaisujen tulee olla valmiina ja toimintavarmat. Lisäksi on huolehdittava tarvittavasta koulutuksesta ja muusta valmistautumisesta sekä uudistuksen edellyttämistä resursseista. Edellä mainituista seikoista on annettava selvitys lakivaliokunnalle uudistuksen voimaantuloa koskevan hallituksen esityksen yhteydessä.

Lakien voimaantulo on viivästynyt lähinnä tietojärjestelmien hankkimiseen liittyvistä syistä. Turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 1 §:n ja 5 §:n muuttamisesta annetun lain (L 101/2022) voimaantulosta on säädetty erikseen lailla 891/2024.

Esitys on valmisteltu virkatyönä oikeusministeriössä. Valmistelun aikana on kuultu Tuomioistuinvirastoa, joka vastaa videotallennusjärjestelmän hankinnasta ja tuomioistuinlaitoksen henkilöstön koulutuksesta, sekä hyödynnetty videotallennushankkeen aikaisemmissa vaiheissa kertyneitä valmisteluasiakirjoja. Tämän hankkeen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM064:00/2021>.

2 Nykytila ja sen arviointi

Suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista koskevan lainuudistuksen voimaannon kannalta keskeistä on, että videotallennusjärjestelmä toimii lakien voimaantullessa luotettavasti. Käytännössä järjestelmän käyttöönotto edellyttää, että tallenteiden tekemiseen ja esittämiseen käytettävä tietojärjestelmä on valmis ja toimintavarmaksi todettu, käräjäoikeuksien ja muutoksenhakutuomioistuinten istuntosalit on asianmukaisesti varusteltu ja tuomioistuinten henkilökunta koulutettu järjestelmän käyttöön.

Saadun selvityksen mukaan videotallennusjärjestelmän ns. proof of concept -asennus on tehty kahteen istuntosaliin maaliskuussa 2024. Kesän 2025 aikana järjestelmä on asennettu osaan käräjäoikeuksien saleista, ja asennukset saadaan valmiiksi vuonna 2025. Tämän jälkeen

viimeinen vaihe on ohjelmiston ja järjestelmän testaaminen ja lainkäyttöhenkilöstö kouluttaminen. Videotallennusjärjestelmän testaaminen istuinsaliympäristössä on alkanut syyskuussa 2025. Virastokohtaisten kouluttajien ja virastojen henkilöstön koulutuksiin on varattu aikaa marraskuusta 2025 huhtikuuhun 2026. Henkilöstö koulutetaan ensin laatimaan uudella järjestelmällä äänitallenteita ja sen jälkeen erikseen videotallenteita. Nykyinen äänentallennusjärjestelmä poistetaan käytöstä vaiheittain eri virastoissa joulukuun 2025 ja huhtikuun 2026 välillä, missä yhteydessä siirrytään käyttämään uutta videotallennusjärjestelmää siten, että sillä laaditaan ensin ainoastaan äänitallenteita.

Tuomioistuinvirastosta saatujen tietojen perusteella voidaan pitää melko todennäköisenä, että videotallennusjärjestelmä on valmis ja äänentallennuksen osalta käytössä kaikissa käräjäoikeuksissa keväällä 2026. Tässä vaiheessa realistisena tavoitteena voidaan pitää, että lakien voimaantulon edellyttämät tekniset valmiudet ovat käsillä 2.5.2026 mennessä ja että tuolloin myös tuomioistuinlaitoksen henkilöstöllä on riittävät valmiudet järjestelmän käyttämiseen.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on saattaa suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista koskeva lainuudistus voimaan.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista koskevat säännökset tulisivat voimaan 2.5.2026 alussa ja että uusia oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä sovellettaisiin kaikissa vireillä olevissa ja vireille tulevilla asioissa heti lakien voimaantulon jälkeen lukuun ottamatta asioita, joissa on jo aloitettu pääkäsittely.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Voimaantuvien lakien vaikutuksia oikeudenkäyntimenettelyyn ja sen osapuoliin, viranomaistoimintaan ja perus- ja ihmisoikeuksiin sekä esityksen yleisiä taloudellisia vaikutuksia on käsitelty kattavasti hallituksen esityksessä eduskunnalle suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 133/2021 vp s. 19–41).

Lakien taloudellisia vaikutuksia on arvioitu edellä mainitussa yhteydessä kattavasti. Videotallennuslainsäädännön voimaantulo ei enää tässä vaiheessa edellytä erillisen rahoituksen myöntämistä. Nyt käsiteltävänä olevilla lakiesityksillä ei ole erillisiä taloudellisia vaikutuksia.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Voimaantulosta säätämisen ajankohta ja voimaantulon aikataulu

Tallennusjärjestelmä on asennettu käräjäoikeuksiin vaiheittain. Tuomioistuinvirastolta saadun arvion mukaan tekniset valmiudet uuden tallennusjärjestelmän käyttöönottoon koko maassa ovat luultavasti olemassa 2.5.2026. Meneillään olevat peruskorjaukset ja laajennukset arvioidaan saatavan tähän mennessä valmiiksi. Jyväskylän oikeustalon, jossa Keski-Suomen käräjä-

oikeuden kanslia sijaitsee, peruskorjauksen arvioidaan valmistuvan keväällä 2026. Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kanslia sijaitsee Vantaan oikeustalossa, jonka laajennus ja peruskorjaus valmistuvat niin ikään keväällä 2026. Mainittujen remonttien odotetaan olevan valmiit, kun videotallennusjärjestelmä otetaan käyttöön, ja niissä voitaisiin ilman erityisjärjestelyjä siirtyä uuden järjestelmän käyttöön samassa tahdissa kuin muissakin kärjäoikeuksissa.

Voimaantuloa ei voi ajoittaa realistisesti aikaan ennen toukokuun alkua 2026. Järjestelmän käyttöönotto edellyttää ensinnäkin ohjelmiston riittävää testaamista, jotta mahdollisimman suuri osa ohjelmistossa mahdollisesti ilmenevistä puutteista ja kehityskohteista voidaan ratkaista ennen sen ottamista käyttöön tuomioistuimissa. Toiseksi onnistunut käyttöönotto edellyttää riittävää henkilökunnan kouluttamista.

Vaihtoehtoisesti voimaantulossa voitaisiin jäädä odottamaan Tuomioistuinvirastolta saatavaa ilmoitusta siitä, että järjestelmä on valmis, asennettu, testattu ja hyväksi havaittu ja että henkilöstö on koulutettu käyttämään järjestelmää. Tämä kuitenkin viivästyttäisi tarpeettomasti voimaantuloa, koska voimaantulosta on säädettävä lailla ja asian eduskuntakäsittelyyn on varattava aikaa. Voimaantuloaikataulua on tarvittaessa mahdollista täsmentää vielä eduskuntakäsittelyn aikanakin.

5.1.2 Voimaantulon vaiheistaminen

Voimaantulo olisi mahdollista vaiheistaa alueellisesti tai asiaryhmäkohtaisesti. Vaiheittaista voimaantuloa voisi puoltaa laajempi mahdollisuus järjestelmän koekäyttämiseen sekä mahdollisten vikojen korjaamiseen ja järjestelmän toimintavarmuuden varmistamiseen.

Videotallennustyöryhmän mietinnössä ([Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta: Videotallennustyöryhmän mietintö. Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2020:20](#)) on ehdotettu porrastamista asiaryhmittäin siten, että menettelyä alettaisiin soveltaa ensin riita- ja hakemusasioissa ja se otettaisiin rikosasioissa käyttöön vasta siirtymäkauden jälkeen. Tämä mahdollistaisi alkuvaiheen virheiden ja puutteiden korjaamisen.

Asiaryhmäkohtaiselle porrastamiselle voidaan kuitenkin esittää useita vastasyitä. Ensinnäkin porrastamiselle ei ole suurta tarvetta sen vuoksi, että järjestelmää ehditään koekäyttää oikeudenkäynnin ulkopuolella ennen voimaantuloa. Toiseksi vaiheittainen käyttöönotto tarkoittaisi niiden oikeusturvaan liittyvien myönteisten vaikutusten lykkäämistä, joita uudistuksella tavoitellaan (ks. HE 133/2021 vp s. 17 ja LaVM 16/2021 vp s. 4). Lisäksi kahden erilaisen menettelyn soveltaminen suullisen todistelun vastaanottamisessa ja tallentamisessa samassa tuomioistuimessa rinnakkain siirtymäkauden ajan voisi olla omiaan aiheuttamaan sekaannusta. Sekaannus kertaantuisi hovioikeuksissa, jossa siirtymäkausi voisi venyä arvaamattomankin pitkäksi. Selkeämpää on sekä tuomioistuinlaitoksen henkilökunnan että avustajien ja asianosaisten kannalta, että koko tuomioistuin siirtyy samalla kertaa käyttämään uutta järjestelmää, jos se on mahdollista. Koska rikosasioita ja riita- ja hakemusasioita käsittelevät useassa kärjäoikeudessa eri tuomarit, asiaryhmäkohtainen porrastaminen tarkoittaisi samalla käytännössä sitä, että koulutuksia olisi järjestettävä samassa tuomioistuimessa useammassa vaiheessa, ensin riita- ja hakemusasioita käsitteleville tuomareille ja sen jälkeen rikosasioita käsitteleville tuomareille.

Tarvetta asiaryhmäkohtaiselle porrastamiselle ei salikapasiteetin näkökulmasta arvioituna ole. Saadun selvityksen perusteella kaikki kärjäoikeuksien pääkäsittelysalit tullaan varustelemaan tallennuslaitteistolla ennen lakien voimaantuloa. Lisäksi valmistelusaleihin tullaan asentamaan kevyt ja siirreltävä videotallennuslaitteisto, jolloin myös näitä saleja voidaan tarvittaessa hyödyntää pääkäsittelysaleina.

Vaihtoehtoisesti voitaisiin säätää laajemmasta alueellisesta vaiheistamisesta esimerkiksi niin, että tallentamista kokeiltaisiin ensin joissakin tuomioistuimissa. Näin mahdollistettaisiin laitteiston ja järjestelmän kehittäminen ja käytännössä mahdollisesti ilmenevien vikojen korjaaminen. Tällä tavoin voimaantulo on toteutettu sekä Ruotsissa että Norjassa, kuten jaksossa 5.2 ilmenee.

Alueellinen vaiheistaminen on vaihtoehtona varteenotettava, mutta se on valmistelussa hylätty tarpeettomana ja epäsuotavana. Uudistuksen voimaantulo on jo nyt viivästynyt tavattomasti, mikä on perin epätydyttävää ottaen huomioon uudistuksen oikeusturvaa ja muutoksenhakuasteessa myös oikeudenkäyntimenettelyn sujuvuutta parantavat vaikutukset. Toisaalta viivästyksellä on ollut se myönteinen vaikutus, että laitteiston ja järjestelmän kehittämiselle ja henkilökunnan koulutukselle on jäänyt runsaasti aikaa. Kohtuudella voidaankin odottaa, että laitteiston käyttöönotto sujuu viipeen jälkeen suuremmista ongelmista.

Tähän voidaan lisäksi huomauttaa, että uusi tallennusjärjestelmä korvaa äänentallennusjärjestelmän. Asentamisen myötä järjestelmä otetaan äänen tallentamisen osalta käyttöön jo ennen videotallentamisen käyttöönottoa, minkä voidaan arvioida loiventavan videotallennusjärjestelmän käyttöönoton haasteita. Järjestelmää tullaan koekäyttämään ennen sen käyttöönottoa, ja osa mahdollisista teknisistä ongelmista tulee ratkaistuksi äänentallennusominaisuuden käyttöönotossa jo ennen voimaantulon lakien voimaantuloa. Siten videotallennuksen käyttöönoton alueellinen tai asiaryhmäkohtainen vaiheistaminen ei ole tarpeellista järjestelmän toimintavarmuuden varmistamiseksi.

Vielä vaihtoehtoisesti voimaantulossa voisi menetellä siten, että järjestelmä otetaan käyttöön kussakin käräjäoikeudessa erikseen sinä hetkenä, kun siihen on kussakin käräjäoikeudessa tekniset valmiudet asennuksen myötä ja henkilöstö on saatu koulutettua. Näin ei kuitenkaan voida tehdä, koska voimaantulosta on säädettävä laissa täsmällisesti. Etukäteen ei voida luotettavasti arvioida käräjäoikeuskohtaista valmiutta käyttöönottoon. Vaikka näin voitaisiinkin tehdä, tässä vaihtoehdossa saataisiin suurimmillaan noin muutaman kuukauden hyöty jossakin käräjäoikeudessa. Se mitä tässä voitettaisiin, epäilemättä hävittäisiin moninkertaisesti vaihtoehdon aiheuttamassa sekavuudessa.

5.1.3 Siirtymäsäännöstä koskevat kysymykset

Esityksessä ehdotetaan, että voimaantulon lakeja sovelletaan niiden voimaantulosta lukien kaikkiin asioihin lukuun ottamatta asioita, joissa pääkäsitely on aloitettu ennen lakien voimaantuloa.

Vaihtoehtoisesti voitaisiin säätää, että asioihin, jotka ovat tulleet vireille ennen lakien voimaantuloa, sovelletaan lakien voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Tämä tarkoittaisi sitä, että uusien säännösten mukaan käsiteltäisiin vain ne jutut, jotka tulevat vireille 2.5.2026 jälkeen. Tämä olisi hyvän ja vakiintuneen käytännön mukainen ja sinänsä selkeä ratkaisu. Se tarkoittaisi kuitenkin sitä, että siirtymäkaudesta tulisi varsin pitkä. Vuonna 2024 pääkäsitelyssä ratkaistujen riita-asoiden keskimääräinen käsittelyaika käräjäoikeudessa oli 14,3 kuukautta. Samaan aikaan pääkäsitelyssä ratkaistujen rikosasoiden keskimääräinen käsittelyaika käräjäoikeudessa oli 7,8 kuukautta. Vuonna 2024 hovioikeudessa pääkäsitelyssä ratkaistujen asioiden käsittelyaika oli keskimäärin 13,6 kuukautta. Karkeasti arvioiden tämä vaihtoehto johtaisi siten siihen, että suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta hovioikeudessa tulisi pääsäännöksi vasta vuoden 2028 kuluessa. Oletettavasti videotallennuksen suurimmat hyödyt sekä asianosaisten että tuomioistuinlaitoksen kannalta voitaisiin sitä paitsi saavuttaa asioissa, jotka ovat laajoja tai joissa kuullaan vaikeasti tavoitettavia henkilöitä, ja näiden asioiden käsitteleminen tyypillisesti kestää tavanomaista kauemmin. Tällaisia asioita voisi olla hovioikeuksissa vireillä vielä 2030-

luvulla. Aiempia lakeja olisi siten sovellettava huomattavan pitkään, jos siirtymäsäännös säädettäisiin tämän vaihtoehdon mukaisesti.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

5.2.1 Aluksi

Hallituksen esityksessä HE 133/2021 vp on selostettu vertailumaiden lainsäädäntöä sen osalta, tallennetaanko ensimmäisessä asteessa vastaanotettu suullinen todistelu ja otetaanko se muutoksenhakuasteessa uudelleen vastaan. Suomessa laeissa 96–101/2022 omaksuttu sääntely on voimassa tietyin eroin Ruotsissa ja Norjassa. Siksi seuraavassa vertailussa tarkastellaan, miten sääntely on otettu voimaan Ruotsissa ja Norjassa.

5.2.2 Ruotsi

Ruotsissa videotallennuksen käyttöönotto tapahtui alueellisesti porrastettuna. Tarkoituksena oli varmistua siitä, että siirtymä uuteen tallennusjärjestelmään onnistuu sujuvasti (Prop. 2006/07:121, s. 5–8). Tekniikkaa oli tarkoitus ensin kokeilla alueellisesti, ja siitä saatavien kokemusten perusteella tekniikkaa voitaisiin kehittää ennen sääntelyn ottamista käyttöön kaikissa tuomioistuimissa. Esityksen johdosta säädettiin väliaikainen laki 2007:772 suullisen todistelun tallennuksesta ääni- ja videotallenteella (Lag om dokumentation av muntlig bevisning genom ljud- och bildupptagning).

Esityksen mukaan tallennusjärjestelmän kokeileminen joissakin tuomioistuimissa on välttämättömyyden varmistamiseksi, että siirtymä uuteen tallennusjärjestelmään onnistuu sujuvasti. Videotallennusta tuli esityksen mukaan ensin kokeilla tietyn hovioikeuspiirin kärjäoikeuksissa, joko kaikissa tai vain osassa piirin kärjäoikeuksista. Kokeilusta saatavien kokemusten perusteella tallennustekniikkaa voidaan entisestään kehittää, ennen kuin säännökset otetaan laajamittaisesti käyttöön kaikissa tuomioistuimissa. Lakiteknisesti kokeilu toteutettiin siten, että Ruotsin hallitus antoi samassa yhteydessä asetuksen 2007:773 (Förordning om dokumentation av muntlig bevisning genom ljud- och bildupptagning), jonka 1 §:n mukaan mainittua väliaikaista lakia sovelletaan Götan hovioikeudessa sekä pykälässä mainituissa Götan hovioikeuspiirin kaikissa seitsemässä kärjäoikeudessa (Linköpingin, Norrköpingin, Eksjön, Jönköpingsin, Vaxjön, Kalmarin sekä Örebroin kärjäoikeudet).

Väliaikainen laki oli voimassa 1.12.2007–31.10.2008. Kokemukset olivat myönteisiä. Joitakin teknisiä ongelmia ilmeni, mutta ne oli saatu korjattua. Tämän jälkeen uudistus otettiin käyttöön kaikissa yleisissä tuomioistuimissa. Käyttöönottoa on yleisesti pidetty onnistuneena.

5.2.3 Norja

Kuten hallituksen esityksessä HE 133/2021 vp on todettu, Norjassa aloitettiin vuonna 2016 kokeilu, jossa kuulusteluista tehdään äänitteen sijaan kuva- ja äänitallenne, ja tätä tallennetta käytetään suullisen todistelun vastaanottamisessa muutoksenhaussa. Tämä on lainsäädäntöteknisesti järjestetty niin, että ääni- ja videotallennuksissa tuomioistuimissa annettua asetusta (Forskrift om opptak i retten) on sovellettu asetuksen 6 §:n 4 momentin nojalla vain Norjan tuomioistuinviraston määräämissä tuomioistuimissa. Asetusta sovelletaan 1 §:n mukaisesti tuomioistuimen tallenteisiin Norjan rikosprosessilain (Lov om rettergangsmåten i straffesaker, straffeprosessloven) 23 §:n ja riita-asioiden käsittelylain (Lov om mekling og rettergang i sivile tvister, tvisteloven) 13 luvun 7 §:n nojalla laadittaviin tallenteisiin.

Kokeilu aloitettiin Nord-Tromsin kärjäoikeudessa (myöhemmin Nord-Tromsin ja Senjan kärjäoikeus). Helmikuussa 2019 sitä laajennettiin Sør-Rogalandin kärjäoikeuteen (myöhemmin Jaeren kärjäoikeus). Kärjäoikeudet ovat eri muutoksenhakutuomioistuinten tuomiopiirissä, joten sääntelyä on sovellettu sekä Hålogalandin että Gulatingin laamanninoikeuksissa, jotka suomalaisittain vastaavat hovioikeuksia. Syy kokeilun laajentamiseen oli tarve saada kattavampia ja laajempia kokemuksia videotallennuksen käytöstä tuomioistuimissa.

Kokeilun perusteella Norjan tuomioistuinvirasto arvioi vuonna 2021, että tallennusjärjestelmä voitaisiin ottaa käyttöön kaikissa yleisissä tuomioistuimissa 4–6 vuoden aikana, jos siihen saataisiin riittävä rahoitus. Vuonna 2022 Norjan tuomioistuinviraston julkaiseman raportin mukaan kokemukset videotallennusuudistuksesta olivat myönteisiä, mutta järjestelmän todettiin kaipaavan teknistä kehitystä. Myös sääntelyssä nähtiin olevan eräitä muutostarpeita.

Norjan hallitus on pitänyt kokeiluja onnistuneina. Videotallennuksen käyttöalaa on tarkoitus laajentaa niin, että vuonna 2025 tallentaminen olisi mahdollista kaikissa kärjäoikeuksissa vähintään yhdessä istuntopaikassa.

6 Lausuntopalaute

Voimaantantavien lakien valmistelun yhteydessä pyydettiin lausuntoja videotallennustyöryhmän mietinnöstä. Tätä lausuntopalautetta on käsitelty lausuntotiivistelmässä (Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta – Videotallennustyöryhmän mietintö. Lausuntotiivistelmä, Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2021:12) sekä voimaantantavien lakien säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 133/2021 vp s. 56–59).

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausuntoja. [Lausuntopalaute]

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki suullisen todistelun suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaantuloa

1 §. Pykälässä säädettäisiin siitä, että voimaantantavat lait 96–100/2022 tulisivat voimaan 2.5.2026. Videotallennusjärjestelmä otettaisiin samanaikaisesti käyttöön kaikissa kärjäoikeuksissa käsiteltävissä asiaryhmissä koko maan alueella.

Saadun selvityksen perusteella videotallennusjärjestelmän valtakunnalliselle käyttöönotolle olisi edellytykset viimeistään huhtikuun 2026 loppuun mennessä. Videotallennusjärjestelmän sujuvaa käyttöönottoa tukisi se, että uusi tallennusjärjestelmä korvaisi vaiheittain vanhan ääntallennusjärjestelmän jo ennen lakien voimaantuloa.

2 §. Pykälässä olisi siirtymäsäännös. Esityksessä ehdotetaan, että voimaantantavia lakeja sovelletaan niiden voimaantulosta lukien kaikkiin vireillä oleviin tai vireille tuleviin asioihin lukuun ottamatta asioita, joissa pääkäsittely on aloitettu ennen lakien voimaantuloa. Toisin sanottuna tallennusmenettelyä ei muutettaisi kesken pääkäsittelyn. Tämä ilmaistaisiin 1 momentissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin menettelystä muutoksenhakutuomioistuimissa. Noudatettava menettely ratkeaisi sen mukaan, onko kärjäoikeudessa laadittu kuva- ja äänitallennetta. Jos kärjäoikeudessa olisi jostakin syystä laadittu kuva- ja äänitallenne jo ennen kuin siihen olisi lakien voimaantulon jälkeen velvollisuus, ei sitä olisi estettä käyttä muutoksenhaussa.

Voimassaoleva laki ei nimittäin kiellä puheenjohtajaa laatimasta kuva- ja äänitallennetta. Mikään ei sinänsä estäisi sitäkään, että vain osasta kuulemisia laadittaisiin videotallenne. Tallentamiseen ennen voimaantulohetkeä ei kuitenkaan tulisi ryhtyä ilman erityistä syytä.

Siirtymäsäännös ei koske lakeja 98–100/2022.

3 §. Pykälässä säädettäisiin voimaanpanolain voimaantulosta.

7.2 Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n muuttamisesta

17 luku

55 §. Pykälässä säädetään todistelun vastaanottamisesta pääkäsittelyssä asianosaisen poissaolosta huolimatta. Pykälän 3 momentissa säädetään siitä, pitääkö asianosaisen poissa ollessa vastaanotettu todistelu ottaa uudelleen vastaan, kun pääkäsittelyä jatketaan lykkäyksen jälkeen asianosaisen ollessa saapuvilla. Pykälää muutettaisiin lisäämällä siihen maininta, jonka mukaan suullinen todistelu voidaan ottaa tarpeellisilta osin uudelleen vastaan myös kuva- ja äänitallenteelta. Muutos ei vaikuttaisi siihen, milloin kärjäoikeuden tulisi ottaa asianosaisen poissa ollessa vastaanotettua suullista todistelua uudelleen vastaan pääkäsittelyssä. Tällaista suullista todistelua ei olisi välttämätöntä ottaa pääkäsittelyssä kuva- ja äänitallenteelta uudelleen vastaan kokonaan, vaan riittävää olisi, että se otettaisiin vastaan tarpeellisilta osin.

Ehdotettu muutos vastaa muutosta, joka tehtiin saman luvun 59 §:n 1 momenttiin videotallenneuudistuksen yhteydessä (HE 133/2021 vp s. 64) ja joka koskee sitä, millaista menettelyä on noudatettava, kun todistelua on otettu vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella. Muutos olisi voitu tehdä samassa yhteydessä, mutta se on jäänyt ilmeisesti epähuomiossa tekemättä.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lakiehdotukset tulevat voimaan 2.5.2026.

Ehdotetun siirtymäsäännöksen mukaan voimaanpantavia lakeja 96–97/2022 sovelletaan niiden voimaantulosta lukien kaikkiin asioihin. Aikaisempia säännöksiä sovelletaan kuitenkin asioissa, joissa pääkäsittely on aloitettu ennen lakien voimaantuloa.

9 Toimeenpano ja seuranta

Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus seuraa suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia sekä antaa asiasta lakivaliokunnalle selvityksen viimeistään viiden vuoden kuluessa uudistuksen voimaantulosta.

Ennen selvityksen antamista Tuomioistuinvirasto, Oikeusrekisterikeskus ja Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori seurasivat videotallennusjärjestelmän toimintaa teknisellä tasolla. Tuomioistuinvirasto ja oikeusministeriö seurasivat lisäksi yleisellä tasolla uuden lainsäädännön soveltamista tuomioistuimissa.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Voimaanpantavat lait on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 43/2021 vp). Lait on käsitelty tavallisen lain säätämisyjärestyksessä ja niiden suhdetta perustuslakiin on selostettu niitä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 133/2021 vp s. 91–103). Käsiteltävät lakiehdotukset merkitsivät ainoastaan jo säädettyjen lakien voimaantuloa sekä yksittäistä teknistä muutosta. Lakiehdotukset ovat perustuslain mukaisia ja voidaan käsitellä tavallisessa lain-säätämisyjärestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaantulon

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lakien voimaantulo

Seuraavat lait tulevat voimaan 2 päivänä toukokuuta 2026:

- 1) oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annettu laki (96/2022);
- 2) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta annettu laki (97/2022);
- 3) oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 13 §:n muuttamisesta annettu laki (98/2022);
- 4) elinkautisvankien vapauttamismenettelystä annetun lain 10 §:n muuttamisesta annettu laki (99/2022);
- 5) oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 4 luvun 17 §:n ja 5 luvun 10 §:n muuttamisesta annettu laki (100/2022).

2 §

Siirtymäsäännös

Käräjäoikeudessa vireillä olevaan asiaan, jossa on aloitettu pääkäsittely 1 §:ssä mainittujen lakien voimaan tullessa, sovelletaan mainittujen lakien voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos asian käsittelyyn käräjäoikeudessa on sovellettu 1 §:ssä mainittujen lakien voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, myös asian käsittelyyn hovioikeudessa ja korkeimmassa sovelletaan mainittujen lakien voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n 3 momentti sellaisena kuin se on laissa 732/2015:

55 §

Todistelua ei asianosaisen saapuvilla ollessa oteta vastaan uudelleen. Todistelu on kuitenkin otettava vastaan uudelleen, jos asianosainen sitä pyytää ja hänen poissaolonsa on aiheutunut laillisesta esteestä, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, tai jos tuomioistuimien harkitsee todistelun uudelleen vastaanottamisen erityisestä syystä tarpeelliseksi. Jos pääkäsittelyssä on 1 momentin nojalla esitetty todistelua, josta asianosaiselle ei kutsussa ole ilmoitettu, se on asianosaisen pyynnöstä otettava uudelleen vastaan. *Suullinen todistelu voidaan ottaa tarpeellisilta osin uudelleen vastaan myös kuva- ja äänitallenteelta*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Petteri Orpo

Oikeusministeri Leena Meri

2.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 55 §:n 3 momentti sellaisena kuin se on laissa 732/2015:

Voimassa oleva laki

55 §

Todistelua ei asianosaisen saapuvilla ollessa oteta vastaan uudelleen. Todistelu on kuitenkin otettava vastaan uudelleen, jos asianosainen sitä pyytää ja hänen poissaolonsa on aiheutunut laillisesta esteestä, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, tai jos tuomioistuimien harkitsee todistelun uudelleen vastaanottamisen erityisestä syystä tarpeelliseksi. Jos pääkäsittelyssä on 1 momentin nojalla esitetty todistelua, josta asianosaiselle ei kutsussa ole ilmoitettu, se on asianosaisen pyynnöstä otettava uudelleen vastaan.

Ehdotus

55 §

Todistelua ei asianosaisen saapuvilla ollessa oteta vastaan uudelleen. Todistelu on kuitenkin otettava vastaan uudelleen, jos asianosainen sitä pyytää ja hänen poissaolonsa on aiheutunut laillisesta esteestä, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, tai jos tuomioistuimien harkitsee todistelun uudelleen vastaanottamisen erityisestä syystä tarpeelliseksi. Jos pääkäsittelyssä on 1 momentin nojalla esitetty todistelua, josta asianosaiselle ei kutsussa ole ilmoitettu, se on asianosaisen pyynnöstä otettava uudelleen vastaan. *Suullinen todistelu voidaan ottaa tarpeellisilta osin uudelleen vastaan myös kuva- ja äänitallenteelta.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..